

Dr. Tauber István /egyetemi adjunktus ELTE/
hozzászólása

AZ ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszéke az MSZMP Társadalomtudományi Intézet megbízásából 1982-85. között kutatást végzett a fiatalok bűnözés összefüggéseivel kapcsolatban.

A kutatás eredményeiből szeretnék néhány gondolatot közölni.

A kutatás célkitűzése: Az elmúlt másfél évtizedben a bűnözés Magyarországon kedvezőtlenül alakult. A bűncselekmények száma közepesen emelkedő tendenciát mutat. A bűnelkövetők között növekedett a visszaesők, a veszélyes bűnözők és a fiatalok aránya. A fiatalok bűnözés az össz-bűnözésen belül erőteljes ütemben növekedett. A kutatás annak megállapítására törekedett, hogy az elmúlt másfél évtized nagy gazdasági mozgásai milyen lényeges hatásokat idéztek elő a mikrocsoportok világában és ezek a változások milyen kapcsolatban vannak a fiatalok bűnözés emelkedő tendenciájával. A vizsgálat arra is igyekezett választ kapni, vajon mi magyarázza, hogy a fiatalok bűnözésen belül is egyre növekvő hányadot képviselnek a hátrányos helyzetű rétegek. A mikrojelenségek vizsgálata során a legfontosabb mikrocsoportokra koncentráltunk, így a szocializációs folyamat aspektusából kiemelkedő jelentőséggel bíró családi közösségeket, iskolai közösségeket, baráti csoportokat, szabadidős csoportokat elemeztük sokoldalúan. Ezen túlmenően a kutatás igyekezett megállapítani, hogy milyen egyéb olyan

társadalmi jelenségek hatnak a mikrojelenségek világában, amelyeket már az eddigi vizsgálatok is részben feltártak, vagy amelyekre utaltak, de sokoldalú összefüggéseik bemutatása elmaradt. Így elemeztük az intézeti nevelést, az állami gondozást, illetve az ehhez hasonló jelenségeknek a szocializációs folyamatra gyakorolt hatásmechanizmusait. A kutatás legfontosabb célja annak megállapítása, hogy milyen is jelenleg a mikrojelenségek világa a fiatalok bűnelkövetőknél.

A kutatás főbb eredményei:

Az elemző munka - mint már említettük - még közel sem fejeződött be. A most közölt eredmények részben módosulhatnak. Bizonyos markáns összefüggések azonban már most is evidensen megállapíthatók. Ezek a következők:

a./ Ugy tűnik, - mármint a fiatalok bűnelkövetőkkel kapcsolatban -, hogy napjainkban a mikrocsoportok "kiürülésének" korszakát éljük. Ez azt jelenti, hogy a családon kívül az egyéb mikroközösségek nagymértékben - egyes rétegek vonatkozásában teljesen - elvesztették tartalmi, integráló hatásukat. Nagy részükben formálisá váltak, úgynevezett spontán "ad hoc" csoportok jellegzetességeit mutatják.

b./ Emiatt a még többé-kevésbé jól működő családi közösségek szocializációs, társadalmi integrációs funkciója lényegesen megnövekedett. A család ugyanakkor fokozottabb mértékben ki van szolgáltatva a társadalom ellentmondásai "feszítő" hatásainak, ami e mikrocsoport típusát sokkal "érzékenyebbé" tette.

c./ E problémát súlyosbitja, hogy azon rétegek körében - melyek a bűnözésben messze felül reprezentált arányban képviselik magukat - bizonyos negatív társadalmi jelenségek /alkoholizmus, a gyerekek nevelésének problémái, az erőszak kultusz stb./ újratermelődnek. Ennek; egyrészt a mintaviselkedések átvétele során, másrészt a családi közösségek integráló funkciója szempontjából jelentős hatása van.

d./ Több összefüggés egyértelműen arra utal, hogy az állam ifjúsággal foglalkozó intézményrendszerében komoly problémák, ellentmondások vannak. Adataink egyértelműen érzékeltetik, hogy azok az intézmények, melyeknek feladatuk lenne bizonyos típusú mikroközösségek létrehozatala és tartalmilag integrált módon történő működtetése, egyáltalán nem tudják, vagy legalábbis nagyon alacsony hatékonysági fokkal tudják feladatukat ellátni. Véleményünk szerint mindez égetően szükségessé teszi ezen intézmények reformját. Valahogy úgy tűnik, hogy napjaink társadalmának intézményrendbeli ellentmondásai, a fiatalok vonatkozásában a társadalmi átlaghoz képest is aggasztóbb méretekben jelentkeznek.

e./ A fiatalok bűnözés vonatkozásában is megállapíthatjuk társadalmunk általános értékválságának hatásait. Számos olyan tradicionális érték, mint; barátság, hűség, szolidaritás, a magasabb érték tisztelete stb. teljesen devalválódtak - de lehetséges, hogy új értelmezést kaptak - a fiatalok körében. Mindez jelzi azt, hogy ebből a szempontból is elodázhatatlan

feladat az értékrendszerbeli problémák, ellentmondások "tisztázása", megoldása.

f./ Bizonyos társadalmi folyamatok ellentmondásosan, de azért érzékelhető módon hatnak a fiatalok bűnözésre. Így például a második gazdaság, melynek hatása két szempontból érhető tetten, egyrészt a hátrányos helyzetű rétegek - ahonnan a fiatalok bűnelkövetők jelentős hányada kerül ki - nagyrészt kimaradnak a második gazdaság plusz jövedelmet teremtő folyamatából. Ez az egyenlőtlenséget tovább növeli a köztük és a más társadalmi rétegek között meglévő szociális különbségek. Azon csoportok, melyek ugyan részt vesznek a második gazdaság folyamatában, életmódbeli problémák miatt /alkoholizmus, egyéb káros szenvedélyek/ nem kerülnek közelebb jövedelmi szintjükre tekintve "jobb életkörülményű" társadalmi csoportokhoz. Másrészt egyes nem hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esetében a második gazdaságbeli tevékenység, az eddigi minimális mértékű "családi életteret" szűkíti még tovább.

g./ Mindezek az ellentmondások mind mennyiségüket, mind intenzitásukat tekintve - eltérő konstellációban jelentkeznek az egyes területi egységeken belül. Ebben szerepet játszanak a következő társadalmi összefüggések: a terület sajátos kulturális, népszokásbeli, értékrendszerbeli tradíció stb., továbbá az eltérő területek, más és más típusú társadalmi gazdasági fejlődési folyamata. A területi különbségek mögött meghúzódó társadalmi összefüggéseket ma közel sem ismerjük pontosan.

h./ A fiatalkori bűnözésen belül is külön problémát jelent a cigányok igen magas részvételi aránya. Ez az arány az elmúlt években aggasztó mértékben növekedett. Az e jelenség mögött meghúzódó társadalmi összefüggéseket az egyik már említett kutatás tisztázta, de ez közel sem jelenti, hogy a problémakört figyelmen kívül hagyhatnánk.

A kutatás eredményeiből levonható következtetések

a./ A vizsgálat eredményei félreérthetetlen módon utalnak arra, hogy szükség van az ifjúságpolitika átfogó - de alaposan átgondolt - reformjára.

b./ Különösen fontos az ifjúság életére befolyást gyakorló intézményrendszer felülvizsgálata.

c./ Elodázhatatlan kérdés a társadalom egészséges működését ma már alapjaiban zavaró értékrendszerbeli ellentmondások valamilyen feloldása.

d./ A hátrányos helyzetű társadalmi rétegek problémáinak megoldása a fiatalabb korosztályok szempontjából méginkább sürgetőbb, mint bármilyen más társadalmi szempontot figyelembe véve.

e./ Feltétlenül indokolt a fiatal korosztályok társadalmi problémái területi eltéréseinek, különbözőségeinek további tudományos igényű kutatása, feltárása.

f./ Alapvető reformra szorul az egész nevelőintézeti, állami gondozási rendszer. Az eredmények arra utalnak, hogy napjaink-

ban ezen intézmény típusoknak legalább annyi a negatív, mint a pozitív hatása. Ugyancsak régóta napirenden lévő, de meg nem oldott feladat a veszélyeztetett gyermekek problémája. E területen fejlődésről nem beszélhetünk, inkább stagnációról, visszaesésről. Társadalmunk alapvető érdekei közé tartozik a fiatalok ezen csoportja ellentmondásainak megoldása.